

Datum

2021-07-29

Vår referens

Paulina Franzén

Utvecklingssamordnare

paulina.franzen@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Remiss angående Remiss från Justitiedepartementet - Nya

regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU

2021:56)

ASN-2021-8496

Sammanfattning

Arbetsmarknads- och socialnämnden har givits möjlighet att yttra sig gällande Justitiedepartementets betänkande *Nya regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU 2021:56)*. Utredningens uppdrag har varit att se över reglerna om rättsliga föräldraskap till barn i internationella situationer.

Lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor föreslås i stora delar arbetas om för att även omfatta föräldraskap för den kvinna i en samkönad relation som inte fött barnet och moderskap i vissa fall. Som en konsekvens av att lagen därmed inte begränsas till faderskapsfrågor, föreslås den byta namn till lagen om föräldraskap i internationella situationer.

På motsvarande sätt föreslås att lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden arbetas om för att även omfatta föräldraskap för den kvinna i en samkönad relation som inte fött barnet. Till skillnad från vad som föreslås i tidigare nämnda lag föreslås det inga regler om moderskap i den nordiska lagen. Den föreslås heta lagen om erkännande av nordiska avgöranden om faderskap och vissa andra föräldraskap.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ställer sig positiv till betänkandets förslag.

Förslag till beslut

1. Arbetsmarknads- och socialnämnden godkänner yttrandet gällande Justitiedepartementets betänkande *Nya regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU 2021:56)*.
2. Arbetsmarknads- och socialnämnden skickar yttrandet till Kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag

- Betänkande av utredningen - Nya regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU 2021:56)
- G-Tjänsteskrivelse ASN 210826 Remiss från Justitiedepartementet Nya regler om utländska

- föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU 2021:56)
- Yttrande ASN 210826 Remiss från Justitiedepartementet Nya regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall

Beslutsplanering

ASN presidieberedning 2021-08-04

Arbetsmarknads- och socialnämndens arbetsutskott 2021-08-12

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2021-08-26

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Ärendet

Arbetsmarknads- och socialnämnden har givits möjlighet att yttra sig gällande Justitiedepartementets betänkande *Nya regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU 2021:56)*. Utredningens uppdrag har varit att se över reglerna om rättsliga föräldraskap till barn i internationella situationer. I uppdraget har ingått att:

- ta ställning till hur den kvinna i en samkönad relation, som inte har fött det barn som frågan om föräldraskapet avser och som enligt utländsk lag eller en utländsk fastställelse anses vara barnets förälder, ska kunna anses vara barnets förälder även efter att ha flyttat till Sverige,
- överväga att införa regler om utländska moderskap för en kvinna som inte har fött barnet och som inte heller är gift eller sambo med den som har fött barnet, genom att kvinnan som anses vara barnets mor omedelbart på grund av utländsk lag kan anses vara barnets mor även i Sverige, samt om det bör införas regler för att erkänna ett sådant utländskt moderskap när det har fastställts genom dom eller bekräftelse,
- överväga att införa en lagreglering som gör det möjligt för en tilltänkt förälder att bli rättslig förälder till ett barn i Sverige som har tillkommit efter ett surrogatarrangemang i utlandet, när detta krävs med hänsyn till barnets rätt till privatliv och barnets bästa.

Med begreppet tilltänkt förälder avses i det följande en person som har ingått ett surrogatarrangemang med en surrogatmoder och som i ett annat land betraktas som rättslig förälder.

Förslag

Det föreslås att lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor i stora delar arbetas om för att även omfatta föräldraskap för den kvinna i en samkönad relation som inte fött barnet samt moderskap i vissa fall, bl.a. för den kvinna som inte fött barnet och inte heller var gift eller sambo med den som fött barnet. Som en konsekvens av att lagen inte längre begränsas till faderskapsfrågor, föreslås den byta namn till lagen om föräldraskap i internationella situationer.

På motsvarande sätt föreslås det att lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden arbetas om för att även omfatta föräldraskap för den kvinna i en samkönad relation som inte fött barnet. Till skillnad från vad som föreslås i ovan nämnda lag föreslås det inga regler om moderskap i den nordiska lagen. Den föreslås byta namn till lagen om erkännande av nordiska avgöranden om faderskap och vissa andra föräldraskap.

Nya regler om föräldraskap efter assisterad befruktning utomlands

För att utländska föräldraskap ska erkännas eller gälla i Sverige krävs det stöd i lag. Det saknas lagregler om vad som gäller när en fråga om föräldraskap för den kvinna i ett samkönat par som inte har fött barnet har internationell anknytning. Det medför att föräldrarna och barnet inte sällan måste genomgå en onödig och utdragen process för att uppnå samma familjerättsliga status som etablerats utomlands. Eftersom nuvarande regler bara omfattar faderskap i internationella situationer görs det en omotiverad skillnad mellan samkönade och olikkönade par. Vidare kan gällande rätt i praktiken innebära en begränsning i möjligheten att flytta mellan länder, vilket kan komma i konflikt med den fria rörligheten inom EU.

Ett föräldraskap som har fastställts eller på annat sätt uppstått i utlandet för den kvinna i en samkönad relation som inte har fött barnet föreslås, liksom för faderskap, kunna göras gällande när hon flyttar till Sverige. Motsvarande föreslås gälla också när det handlar om svenska medborgare som har sin hemvist utomlands, även om de inte har för avsikt att flytta till Sverige.

De föreslagna lagändringarna tar sikte på sådana utländska föräldraskap som under liknande nationella förhållanden skulle godtas i Sverige. Det rör framför allt fall då ett samkönat kvinnligt par har blivit föräldrar till ett barn utomlands, efter en assisterad befruktning.

Nya regler om föräldraskap efter en flytt till Sverige för barn som tillkommit efter ett surrogatarrangemang

Det finns inte någon internationell samsyn i frågan om surrogatarrangemang. I svensk rätt saknas regler om surrogatarrangemang och det är inte tillåtet att genomföra surrogatmoderskap i svensk hälso- och sjukvård. Det finns inte heller några regler som gör det möjligt för en tilltänkt mor att rättsligt betraktas som barnets mor i Sverige, bortsett från vad som gäller vid adoption.

Surrogatarrangemang förekommer i flera länder. En rimlig utgångspunkt är att föräldrar och barn som flyttar till Sverige inte ska behöva förlora sin familjerättsliga status, vilket riskerar att strida mot barnets rättigheter enligt barnkonventionen och den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

I de fall då ett barn kommit till efter ett surrogatarrangemang utomlands, kan faderskapet redan i dag ofta erkännas eller fastställas i Sverige, medan surrogatmodern anses som barnets mor i Sverige trots att hon rättsligt inte betraktas som barnets mor i födelselandet. En tilltänkt mor har inte samma möjlighet som en tilltänkt far att få ett utländskt föräldraskap erkänt i Sverige utan är hänvisad till att inleda ett adoptionsärende trots att det t.ex. finns en utländsk dom som utvisar föräldraskapet och trots att familjerelationen är etablerad. Om en adoptionsansökan kan tas upp, är det inte säkert att den kan bifallas. En adoptionsprocess är i regel mer utdragen.

Att ett barn vid familjens flytt till Sverige initialt förlorar en rättslig förälder innebär en risk för att barnet hamnar i en rättsligt osäker situation. Vidare innebär nuvarande regler att tilltänkta fäder och tilltänkta mödrar behandlas olika, vilket inte är motiverat. Lagstiftningen behöver utformas så att den ökande rörligheten över gränserna kan mötas utan nackdelar för barnet. Barn som flyttar till Sverige ska inte riskera att rättsligt sett förlora en förälder och föräldrar ska inte riskera att förlora den rättsliga relationen till sina barn. I de fall då kvinnan har haft huvudsaklig anknytning till ett annat land föreslås det dels att det ska vara möjligt att erkänna en utländsk fastställelse av moderskap efter ett surrogatarrangemang, dels att ett utländskt moderskap som följer direkt av lag efter ett surrogatarrangemang ska kunna gälla här.

De föreslagna reglerna om moderskap avser att ge lagstöd åt att utländska moderskap för den kvinna som inte fött barnet och inte heller var gift eller sambo med den som fött barnet ska kunna erkännas eller gälla i Sverige i vissa särskilda situationer. För att den reglering som föreslås inte ska uppmuntra till kringgående av föräldrabalkens regler om föräldraskap, föreslås den vara begränsad till kvinnor som har haft sin huvudsakliga anknytning till ett annat land än Sverige i samband med barnets födelse. Reglerna föreslås alltså inte gälla dem som hade hemvist eller var bosatta i Sverige i samband med att barnet föddes.

De nya reglerna om moderskap föreslås enbart gälla moderskap för den kvinna som inte har fött barnet och inte heller var gift eller sambo med den som fött barnet. I praktiken handlar det om sådana moderskap som uppkommit eller fastställts för den tilltänkta modern efter ett surrogatarrangemang utomlands. Om ett utländskt moderskap erkänns eller är giltigt i Sverige med stöd av de föreslagna reglerna, ska detta moderskap ersätta den födande kvinnans moderskap. Motsvarande regler ska även gälla faderskap efter surrogatarrangemang, för den man som inte har genetisk koppling till barnet och som inte var gift eller sambo med den som fött barnet.

Nya regler om föräldraskap för barn som tillkommit efter ett surrogatarrangemang, när de tilltänkta föräldrarna har sin huvudsakliga anknytning till Sverige

Lagstiftningen behöver anpassas för att uppfylla konventionsåtaganden. Det förekommer att ofrivilligt barnlösa åker utomlands för att få barn genom surrogatarrangemang. För par i Sverige som ingår surrogatarrangemang utomlands finns det oftast en rättslig koppling mellan barnet och en av de tilltänkta föräldrarna utifrån befintliga regler. Den man som har bidragit med spermier och har en genetisk koppling till barnet betraktas i regel som barnets far i Sverige. Har faderskapet inte fastställts utomlands på ett sätt som erkänns i Sverige så kan faderskapet ändå ofta fastställas i Sverige i dessa situationer.

För den andra tilltänkta föräldern och för ensamstående kvinnor finns det möjlighet att ansöka om adoption av barnet i Sverige. I många fall bifalls en sådan ansökan. I en del fall saknas det dock en möjlighet för barnen att få rättsliga företrädare i Sverige och i andra fall kan barnet bara få en rättslig anknytning till en av två tilltänkta föräldrar (vanligtvis fadern). I praktiken är det främst i de fall där de tilltänkta föräldrarna har separerat eller där båda de tilltänkta föräldrarna behöver adoptera som problem kan uppstå. I dessa fall är det inte säkert att en adoptionsansökan kan bifallas, bland annat eftersom en gemensam adoption förutsätter att de tilltänkta föräldrarna fortfarande är gifta eller sambor, att den andra föräldern samtycker till adoptionen och att något vederlag inte utgått för adoptionen.

Barnets rättigheter enligt EKMR¹ har bedömts kräva att en rättslig relation kan etableras till båda de tilltänkta föräldrarna, i vart fall när det har uppkommit en faktisk familjerelation mellan barnet och den tilltänkta föräldern. Att det saknas tydliga regler om vad som gäller i dessa situationer försätter framför allt barnet i en rättsligt osäker situation. Svensk lagstiftning behöver anpassas för att uppfylla Sveriges konventionsåtaganden och den utveckling som skett av familjelivet och den internationella rättsutvecklingen.

Undantag i adoptionsreglerna när det finns synnerliga skäl att bifalla adoptionsansökan för att bekräfta en faktisk familjerelation

Utredningen har bedömt att det rättsliga erkännandet i Sverige av en faktisk familjerelation

---

¹ Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna

mellan barn och tilltänkta föräldrar bör ske inom ramen för den befintliga adoptionslagstiftningen. Det föreslås att vissa av bestämmelserna om adoption inte ska gälla, när det finns synnerliga skäl att bifalla adoptionsansökan för att bekräfta en faktisk familjerelation:

- Andra än makar och sambor ska kunna adoptera gemensamt. Adoption ska vara möjlig även i de fall då båda de tilltänkta föräldrarna behöver adoptera (för att mannen inte har en genetisk koppling till barnet) och de varken är gifta eller sambor utan t.ex. har separerat.
- Det ska inte krävas att makar eller sambor adopterar gemensamt. En tilltänkt förälder som t.ex. gift sig med en annan än den andra tilltänkta föräldern ska alltså ensam kunna adoptera barnet.
  - Det ska inte krävas samtycke till adoption från den andra tilltänkta föräldern även om den föräldern är vårdnadshavare. Däremot ska det inte (på grund av de bestämmelser som föreslås här) kunna göras undantag från kravet på samtycke från den födande kvinnan, om hon är vårdnadshavare.
  - Det ska kunna göras undantag från vederlagsförbudet.
  - Att en tilltänkt förälder adopterar ett barn ska inte utsläcka ett befintligt föräldraskap för den andra tilltänkta föräldern.
- När ett barn har adopterats för att rättsligt bekräfta en faktisk familjerelation mellan barnet och adoptivföräldern, ska barnet stå under vårdnad av både adoptivföräldern och den förälder till vilken barnet har en motsvarande familjerelation och som är vårdnadshavare.

Möjligheten till särskilt förordnad vårdnadshavare utökas.

Utredningen föreslår också en ny regel om att rätten, efter anmälan av socialnämnden, ska anförtro vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare när ett barn saknar vårdnadshavare. Regeln kan tillämpas om en ansökan om adoption drar ut på tiden eller om förutsättningarna för en adoption inte är uppfyllda.

Förvaltningens överväganden

Förvaltningen är positiv till betänkandets förslag gällande bestämmelserna om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall. De föreslagna ändringarna är en välkommen anpassning av lagstiftningen till samhällsutvecklingen med nya typer av familjer och en ökad rörlighet mellan länder.

De nya bestämmelserna bidrar till att minska byråkratin genom att hanteringen av dessa föräldraskapsfrågor förenklas.

Det är särskilt positivt att förslagen bidrar till att stärka barns rättigheter. Barn i de familjebildningar som bestämmelserna berör tillförsäkras sina föräldrar i rättsligt avseende, och de rättigheter som följer med det, då det utgör en viktig grund för trygghet och stabilitet i deras livssituation.

Konsekvenser för barns rättigheter

Förvaltningen instämmer i att de föreslagna ändringarna bidrar till att stärka barns rättigheter i de situationer som avses.

Konsekvenser för jämställdhet

De föreslagna ändringarna innebär en ökad jämställdhet mellan män och kvinnor och en ökad jämlikhet mellan samkönade och olikkönade par, genom att aktuella lagstiftningar omarbetas för att uppnå en likabehandling oavsett kön eller familjekonstellation.

Ekonomiska konsekvenser

Förslagen bedöms inte få några ekonomiska konsekvenser för arbetsmarknads- och socialförvaltningens verksamheter.

Ansvariga

Petra West Stenkvist Enhetschef

Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef